

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, την 1η Μαρτίου 2017, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου (εισηγήτρια), Αργυρώ Μαυρομάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Μιχαήλ Ζυμής.

Για να δικάσει την από 2 Μαρτίου 2015 (Α.Β.Δ. .../6.3.2015) αίτηση του Ελληνικού Δημοσίου, όπως εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Νικολάου Καραγιώργη, Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Κατά του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, με την επωνυμία «Ιερά Μονή ...», που εδρεύει στο ... και εκπροσωπείται νόμιμα, το οποίο

παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου Διογένη Καραγιαννακίδη (Α.Μ./Δ.Σ.Θ. 3550).

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 3714/2014 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε :

Τον Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, για το αναιρεσίβλητο Ελληνικό Δημόσιο, ο οποίος ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση αναίρεσης.

Τον πληρεξούσια δικηγόρο του αναιρεσίβλητου νομικού προσώπου, ο οποίος ζήτησε να απορριφθεί η αίτηση αναίρεσης. Και

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε την από 1.3.2017 γνώμη του και πρότεινε την απόρριψη της αίτησης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Χρυσούλα Καραμαδούκη (ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο) και Γεωργία Μαραγκού, καθώς και τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Βασιλική Σοφιανού, Δέσποινα Τζούμα και Ευαγγελία Σεραφή, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981).

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε κατά το νόμο

Αποφάσισε τα εξής:

1. Η υπό κρίση αίτηση, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου, σύμφωνα με τα άρθρα 61 παρ. 1 και 117 του π.δ/τος

1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (Α΄ 304) και 73 παρ. 1 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (Α΄ 52), έχει ασκηθεί νομοτύπως και εμπροθέσμως, συνεπώς είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω.

2. Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 3714/2014 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία έγινε δεκτή έφεση της αναιρεσίβλητης Ιεράς Μονής ... κατά της .../13.12.2011 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης του Υφυπουργού Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, με την οποία αυτή καταλογίστηκε με το ποσό των 46.944,82 ευρώ, που έλαβε ως χρηματοδότηση, στο πλαίσιο ένταξης της πράξης «...», με κωδικό ΟΠΣ ... στο Μέτρο 2.3. «...» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος ..., με την αιτιολογία ότι η απαίτηση του Ελληνικού Δημοσίου για ανάκτηση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού έχει υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 103 του ν. 2362/1995.

3. Με την ένδικη αίτηση προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του νόμου έγινε δεκτό από το δικάσαν Τμήμα ότι η απαίτηση του Ελληνικού Δημοσίου για ανάκτηση, με δημοσιονομική διόρθωση, του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος στην αναιρεσίβλητη ποσού, στο πλαίσιο της ως άνω συγχρηματοδοτούμενης πράξης, έχει υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, ενώ εφαρμοστέα είναι η μεταγενέστερη διάταξη του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995 του Συμβουλίου της 18.12.1995, κατά την οποία, η επίδικη αξίωση, που αφορά σε πολυετές πρόγραμμα, εν προκειμένω το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ..., στο οποίο εντάχθηκε η ανωτέρω πράξη, υπόκειται σε παραγραφή που συνεχίζεται ως

την τελική ολοκλήρωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος «...», το οποίο δεν είχε ολοκληρωθεί κατά τον κρίσιμο χρόνο.

4. Α. Με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999 «περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά Ταμεία» (Ε.Ε.Λ.161/26.6.1999) θεσπίστηκε, μεταξύ άλλων, ένα αποκεντρωμένο σύστημα εφαρμογής και ελέγχου των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα οποία περιλαμβάνεται και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.). Για τους σκοπούς του ως άνω Κανονισμού, σύμφωνα με το άρθρο 9 αυτού, νοείται ως «κοινοτικό πλαίσιο στήριξης»: το έγγραφο που εγκρίνεται από την Επιτροπή σε συμφωνία με το κράτος μέλος, το οποίο περιέχει τη στρατηγική και τις προτεραιότητες δράσης των Ταμείων και του κράτους μέλους, τους ειδικούς στόχους τους, τη συμμετοχή των Ταμείων και τους λοιπούς χρηματοδοτικούς πόρους, διαιρείται σε άξονες προτεραιότητας και εφαρμόζεται μέσω ενός ή περισσότερων επιχειρησιακών προγραμμάτων, ως «παρεμβάσεις»: οι μορφές παρέμβασης των Ταμείων, ήτοι τα επιχειρησιακά προγράμματα, ως «επιχειρησιακό πρόγραμμα»: το εγκριθέν από την Επιτροπή έγγραφο που αποσκοπεί στην εφαρμογή ενός κοινοτικού πλαισίου στήριξης και περιέχει ένα συνεπές σύνολο αξόνων προτεραιότητας αποτελούμενων από πολυετή μέτρα, για την πραγματοποίηση του οποίου μπορεί να ζητηθεί η συνδρομή ενός ή περισσότερων Ταμείων», ως «άξονας προτεραιότητας»: μία από τις προτεραιότητες της στρατηγικής που έχει επιλεγεί σε ένα κοινοτικό πλαίσιο στήριξης ή σε παρέμβαση, ως «μέτρο»: το μέσο με το οποίο υλοποιείται ένας άξονας προτεραιότητας σε πολυετή βάση και επιτρέπει τη χρηματοδότηση των πράξεων, ως «πράξη»: κάθε έργο ή δράση που εκτελείται

από τους τελικούς δικαιούχους των παρεμβάσεων και ως «τελικοί δικαιούχοι»: οι φορείς ή οι επιχειρήσεις του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα που είναι αρμόδιοι για την εκτέλεση των πράξεων. Ειδικότερα, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 18, οι παρεμβάσεις που καλύπτονται από κοινοτικό πλαίσιο στήριξης διεξάγονται, κατά κανόνα, με τη μορφή ενός ολοκληρωμένου επιχειρησιακού προγράμματος κατά περιφέρεια, στο οποίο περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι άξονες προτεραιότητας του προγράμματος, η συνοπτική περιγραφή των μέτρων που μελετώνται για την εφαρμογή των αξόνων προτεραιότητας, το ενδεικτικό σχέδιο χρηματοδότησης, το οποίο προσδιορίζει, για κάθε άξονα προτεραιότητας και για κάθε έτος, το ύψος των συνολικών κονδυλίων που προβλέπονται για συμμετοχή κάθε Ταμείου και το συνολικό ποσό των επιλέξιμων δημοσίων χρηματοδοτήσεων και των ιδιωτικών κατ' εκτίμηση χρηματοδοτήσεων του κράτους μέλους, που αντιστοιχούν στη συμμετοχή κάθε Ταμείου. Σε εκτίμηση των προτάσεων για επιχειρησιακά προγράμματα που υποβάλλονται από το κράτος μέλος προβαίνει, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 4, η Επιτροπή, η οποία και εκδίδει απόφαση για τη συμμετοχή των Ταμείων, σύμφωνα με το άρθρο 28 παράγραφος 1, σε συμφωνία με το κράτος μέλος, για την χρηματοδότηση μέτρων ή πράξεων, στην απόφαση δε αυτή διακρίνονται σαφώς οι πιστώσεις που χορηγούνται στις περιφέρειες. Στην ίδια απόφαση συμμετοχής των Ταμείων ορίζεται περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 30 παράγραφος 2 του Κανονισμού, η καταληκτική ημερομηνία επιλεξιμότητας των δαπανών, που αφορούν τις πληρωμές που εκτελούνται από τους τελικούς δικαιούχους, είναι δε επιλέξιμες οι δαπάνες για συμμετοχή των Ταμείων, μόνο εάν συνδέονται με

πράξεις που εντάσσονται στην αφορώμενη παρέμβαση (παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου).

B. Την ευθύνη για την υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων από κοινοτικούς πόρους πράξεων, που εντάσσονται στο πλαίσιο εφαρμογής εγκεκριμένων Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, και δη του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006, καθώς και ο έλεγχός τους, ανήκει κατά πρώτο λόγο στα κράτη μέλη. Ειδικότερα, από τα άρθρα 38 και 39 του ως άνω Κανονισμού (1260/1999), σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3 του Κανονισμού (ΕΚ) 448/2001 της Επιτροπής της 2ας Μαρτίου 2001 «για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 του Συμβουλίου όσον αφορά τη διαδικασία διενέργειας δημοσιονομικών διορθώσεων στην παρέμβαση που χορηγείται στο πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων» (ΕΕ L 64/13 της 6.3.2001), συνάγεται ότι τα κράτη μέλη, προκειμένου να εκπληρώσουν την ως άνω υποχρέωσή τους, οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η θέσπιση του αναγκαίου νομοθετικού πλαισίου, που εξασφαλίζει την επιτυχή εκτέλεση των επί μέρους ενεργειών, την πρόληψη και δίωξη των παρατυπιών, καθώς και την ανάκτηση από τους φορείς που έχουν την ευθύνη για την εκτέλεση των οικείων πράξεων των μη ορθώς διατεθέντων, για την επίτευξη των χρηματοδοτούμενων στόχων, κονδυλίων. Ο ως άνω σκοπός επιτυγχάνεται σε εθνικό επίπεδο με τους νόμους 2362/1995 (βλ. κατωτέρω σκέψη 6) και 2860/2000, με τους οποίους ρυθμίζονται τα ζητήματα διαχείρισης, ελέγχου των σχετικών δαπανών και ανάκτησης των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων εθνικών και κοινοτικών κονδυλίων, κατά την εκτέλεση των

ανωτέρω πράξεων. Ειδικότερα στο άρθρο 5 παράγραφος 1 του ν. 2860/2000 «Διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλες διατάξεις» (Α' 251), προβλέπεται ότι η ένταξη των ως άνω πράξεων στα μέτρα του επιχειρησιακού προγράμματος διενεργείται με απόφαση του Γενικού ή Ειδικού Γραμματέα, στην οποία αναφέρονται, μεταξύ άλλων, ο τίτλος της πράξης, το μέτρο στο οποίο εντάσσεται, η περιγραφή το φυσικού αντικειμένου, ο τελικός δικαιούχος, δηλαδή ο φορέας ο οποίος έχει την ευθύνη της εκτέλεσης της πράξης, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης αυτής και ιδίως οι ημερομηνίες έναρξης και λήξης υλοποίησης του φυσικού αντικειμένου και των πληρωμών και ο επιλέξιμος προϋπολογισμός της πράξης και η ανάλυσή του κατά κατηγορίες επιλέξιμων δαπανών (βλ. σχετ. άρθρο 2 παράγραφος ΙΙΙ, της εκδοθείσας, κατ' εξουσιοδότηση της παραγράφου 3 του ως άνω άρθρου 5, απόφασης του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας 18527/ΓΔΑΠΠΠΔΕ 156/7.6.2001 «Τύπος και περιεχόμενο απόφασης ένταξης πράξης σε επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΚΠΣ 2006 ...», Β' 758).

5. Συναφώς, ο Κανονισμός (ΕΚ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 2988/1995 του Συμβουλίου της 18.12.1995 (ΕΕ L 312), ορίζει, στο άρθρο 1 ότι: «1. Για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων [της Ένωσης] θεσπίζονται γενικοί κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του δικαίου [της Ένωσης]. 2. Παρατυπία συνιστά κάθε παράβαση διάταξης του δικαίου [της Ένωσης] που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο προϋπολογισμός [της Ένωσης]», στο άρθρο 3 παράγραφοι 1 και 3, ότι: «Η προθεσμία παραγραφής της δίωξης είναι τετραετής από τη διάπραξη της

παρατυπίας που ορίζεται στο άρθρο 1 παράγραφος 1. Ωστόσο, οι τομεακοί κανόνες μπορούν να προβλέπουν μικρότερη προθεσμία, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών ετών. Για τις διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες παρατυπίες, η παραγραφή τρέχει από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία. Για τα πολυετή προγράμματα η προθεσμία παραγραφής συνεχίζεται σε κάθε περίπτωση ως την τελική ολοκλήρωση του προγράμματος. Η παραγραφή της δίωξης διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται εις γνώσιν του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση ή τη δίωξη της παρατυπίας. Η προθεσμία παραγραφής αρχίζει και πάλι να τρέχει μετά από κάθε διακοπή της (...) 3. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια εφαρμογής προθεσμίας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στις παραγράφους 1 και 2 αντιστοίχως» και στο άρθρο 4 ότι: «1. Κάθε παρατυπία συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, την αφαίρεση του αδικαιολογήτως αποκτηθέντος οφέλους: - με την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ή επιστροφής των αδικαιολογήτως εισπραχθέντων ποσών».

6. Περαιτέρω, στην εσωτερική έννομη τάξη, με τα άρθρα 102 επ. του ν. 2362/1995 "Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις" (Α' 247), που εντάσσονται στο κεφάλαιο δέκατο πέμπτο, υπό τον τίτλο «Δοσοληψίες – διαχείριση και έλεγχος κοινοτικών πόρων», θεσπίστηκαν ειδικές διατάξεις για την αναζήτηση αχρωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών χρηματοδοτήσεων. Ειδικότερα, το άρθρο 102 ορίζει ότι: «Χρηματοδοτήσεις, ενισχύσεις ή επιδοτήσεις σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και φορείς που καταβάλλονται στα πλαίσια κοινοτικών πολιτικών από εθνικούς πόρους ή πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναζητούνται από το Δημόσιο,

εφόσον διαπιστωθεί από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα ότι έχουν καταβληθεί αχρεωστήτως ή παρανόμως ...», το άρθρο 103, ότι: «Η αναζήτηση των χρηματικών ποσών του προηγούμενου άρθρου υπόκειται σε παραγραφή εντός πενταετίας από την ημερομηνία διαπίστωσης της αχρεώστητης ή παράνομης είσπραξης, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. (...) Οι διατάξεις περί αναστολής, διακοπής και συνεπειών της παραγραφής του παρόντος νόμου, που ισχύουν για τις απαιτήσεις του Δημοσίου, εφαρμόζονται ανάλογα και για τις απαιτήσεις του άρθρου αυτού, εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά από τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου» και το άρθρο 104, ότι: «Τα όργανα έκδοσης της καταλογιστικής πράξης, ο τρόπος βεβαίωσης του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού και απόδοσης ή επιστροφής αυτού στους δικαιούχους, το έντοκο ή μη της επιστροφής του ποσού (...) οι απαιτούμενες διαδικασίες, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών ή για τα θέματα για τα οποία συντρέχει αρμοδιότητα και άλλων υπουργών, με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών και των κατά περίπτωση αρμόδιων καθ' ύλην Υπουργών». Κατ' εξουσιοδότηση της ως άνω διάταξης εκδόθηκε η 907/052/2.7.2003 (Β' 878) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Γεωργίας, με την οποία ορίστηκε ότι, διενεργηθέντος ελέγχου από τα αρμόδια, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 9 και 17 του ν. 2860/2000, όργανα και εφ' όσον διαπιστωθεί αχρεώστητη ή παράνομη καταβολή χρηματοδοτήσεων στον τελικό δικαιούχο της ελεγχθείσας πράξης, συντάσσεται εντός τριών (3) μηνών σχετική έκθεση ελέγχου. Η έκθεση αυτή εγκρίνεται από τα αρμόδια όργανα ελέγχου και

κοινοποιείται στον ελεγχόμενο, προκειμένου να υποβάλει εγγράφως τις αντιρρήσεις του εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίηση. Εάν η ως άνω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, το πόρισμα της έκθεσης ελέγχου καθίσταται οριστικό με απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης που εκδίδεται μετά το πέρας των τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από την κοινοποίηση της έκθεσης ελέγχου και του εγκεκριμένου πορίσματος από τα αρμόδια όργανα.

7. Για την επίτευξη των κοινοτικών στόχων, που τέθηκαν με τον προαναφερθέντα Κανονισμό 1260/1999, κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 (Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) αποφασίστηκε η υλοποίηση 12 τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, μεταξύ των οποίων, το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ..., που διαρθρώθηκε σε 7 Άξονες Προτεραιότητας με συνολικά 43 Μέτρα (βλ. Συμπλήρωμα Προγραμματισμού Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος ... της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης της Περιφέρειας ...), στο πλαίσιο του καθενός εκ των οποίων υλοποιούνται περισσότερες Πράξεις. Ειδικότερα ο Άξονας Προτεραιότητας 2 αυτού, απαρτίζεται από 3 Μέτρα, στο τρίτο εκ των οποίων εντάχθηκε η ένδικη Πράξη.

8. Α. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγονται τα εξής: Ο ως άνω Κανονισμός (2988/1995) θεσπίζει, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτού, γενικούς κανόνες σχετικά με ομοιογενείς ελέγχους, καθώς και με διοικητικά μέτρα και κυρώσεις για τις παρατυπίες βάσει του δικαίου της Ένωσης, τούτο δε, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω Κανονισμού, με σκοπό την καταπολέμηση των πράξεων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, σε όλους τους τομείς (ΔΕΕ απόφ. της 11^{ης} Ιουνίου

2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, σκ. 20, όπου και παρατιθέμενη νομολογία). Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 3 παράγραφος 1, του ως άνω Κανονισμού, ορίζει, με την επιφύλαξη συντομότερης προθεσμίας παραγραφής, η οποία μπορεί να προβλέπεται από τομεακές ρυθμίσεις της Ένωσης, τετραετή προθεσμία παραγραφής της δίωξης από τη διάπραξη της παρατυπίας ή σε περίπτωση διαρκούς ή επαναλαμβανόμενης παρατυπίας, από την ημέρα που έπαυσε η παρατυπία (βλ. ανωτέρω ΔΕΕ απόφ. Pfeifer & Langen, C-52/14, σκ. 21).

B. Όσον αφορά ειδικότερα στα πολυετή προγράμματα, η προθεσμία παραγραφής, σύμφωνα με την ίδια παράγραφο του ως άνω άρθρου του Κανονισμού, παρεκτείνεται έως την ολοκλήρωση του προγράμματος. Ελλείψει ορισμού της έννοιας «πολυετές πρόγραμμα» στον Κανονισμό 2988/95, προκειμένου να οριστεί το περιεχόμενό της, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σημασία εκάστου των όρων που την απαρτίζουν, το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και οι σκοποί της σχετικής νομοθεσίας (βλ. κατ' αναλογία αποφάσεις ΔΕΕ της 6^{ης} Οκτωβρίου 2015, Firma Ernst Kolmer Fleischimport und export, C-59/14, σκ. 22 και της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2016, Interservice C-547/15, σκ. 20). Συναφώς επισημαίνεται, όσον αφορά τους χρησιμοποιούμενους όρους, ότι ο όρος «πρόγραμμα» έχει ευρύ περιεχόμενο και ότι οι όροι «πρόγραμμα» και «έργο» μπορούν να χρησιμοποιηθούν αδιακρίτως κατά την έννοια του άρθρου 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού αυτού (ΔΕΕ απόφ. της 15^{ης} Ιουνίου 2017, Leiturvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, C-436/15, σκ. 45, 46). Επομένως, η έννοια του «πολυετούς προγράμματος» είναι διαθεματική έννοια, η οποία είναι δυνατό να απαντά σε όλους τους καλυπτόμενους από τις πολιτικές της Ένωσης τομείς, εφόσον χρησιμοποιούνται

δημοσιονομικοί πόροι της Ένωσης, ενώ δεν απαιτείται να συσχετισθούν στενά, από άποψη ορολογίας, η έννοια αυτή και οι έννοιες, που χρησιμοποιούνται στα κείμενα μέσω των οποίων συστήνονται τα διάφορα ταμεία που χορηγούν χρηματοδοτική συνδρομή (βλ. ως άνω απόφαση ΔΕΕ C-436/15, σκ. 47, 48, διατάξεις ΔΕΕ της 16^{ης} Νοεμβρίου 2017, C-491/16, σκ. 36 και C-243/17, σκ. 34-36).

Γ. Περαιτέρω, δοθέντος ότι ο Κανονισμός 2988/1995 δεν προβλέπει συγκεκριμένο και γενικής εφαρμογής χρονικό σημείο για την «τελική ολοκλήρωση του προγράμματος» - καθόσον το χρονικό σημείο ποικίλλει κατ' ανάγκην αναλόγως των διαφόρων σταδίων και διαδικασιών που προβλέπονται για την αποπεράτωση κάθε εκτελούμενου πολυετούς προγράμματος - ο καθορισμός της «τελικής ολοκλήρωσης του προγράμματος» προκειμένου περί της εφαρμογής του ειδικού κανόνα παραγραφής για τα «πολυετή προγράμματα», εξαρτάται από τους κανόνες που διέπουν κάθε πολυετές πρόγραμμα. Για τον καθορισμό όμως της τελικής ολοκλήρωσης του προγράμματος, κατά την έννοια του άρθρου 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού 2988/1995, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο σκοπός της προθεσμίας παραγραφής τον οποίο επιδιώκει η διάταξη αυτή. Ειδικότερα, η προβλεπόμενη στην εν λόγω διάταξη παραγραφή, αφενός διασφαλίζει ότι, ενόσω δεν έχει επέλθει η τελική ολοκλήρωση ενός προγράμματος, η αρμόδια αρχή είναι πάντοτε σε θέση να διώκει τις διαπραττόμενες κατά την εκτέλεσή του παρατυπίες, ώστε να διευκολύνεται η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης (βλ. απόφ. ΔΕΕ της 6^{ης} Οκτωβρίου 2015, Firma Ernst Kolmer Fleischimport und export, C-59/14, σκ. 22 και της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2016, C-547/15, σκ. 26). Αφετέρου, αποβλέπει στην

κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου όσον αφορά στους δικαιούχους της επιχορήγησης, καθώς αυτοί πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν ποιες από τις πράξεις τους δεν μπορούν πλέον να ανατραπούν και ποιες μπορούν ακόμη να αποτελέσουν αντικείμενο δίωξης (βλ. ΔΕΕ απόφ. της ΔΕΕ απόφ. της 11^{ης} Ιουνίου 2015, Pfeifer & Langen, C-52/14, σκ. 24, όπου και παρατιθέμενη νομολογία). Τούτο διότι, η εν λόγω παραγραφή παρέχει δυνατότητα επέκτασης της προθεσμίας, υπό την έννοια ότι παρατυπίες που έπαυσαν περισσότερο από τέσσερα έτη πριν από την «τελική ολοκλήρωση του προγράμματος», για τις οποίες δεν υπήρξε οιοδήποτε διακοπτικό γεγονός, παραγράφονται αμέσως, άπαξ επέλθει η ολοκλήρωση αυτή (βλ. απόφ. ΔΕΕ της 15^{ης} Ιουνίου 2017, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, C-436/15, σκ. 68-69). Συνακόλουθα, ενόψει και του εν λόγω διττού σκοπού, προκειμένου να καθοριστεί η ημερομηνία «τελικής ολοκλήρωσης του προγράμματος» έως την οποία εκτείνεται η προθεσμία παραγραφής, κατά την έννοια του ως άνω άρθρου του Κανονισμού (2988/1995), πρέπει να ληφθεί υπόψη η ημερομηνία λήξης του οικείου «πολυετούς προγράμματος». Ειδικότερα, όσον αφορά έργο, όπως το επίμαχο στην παρούσα δίκη, από τα προαναφερθέντα άρθρα 18 παρ. 2 στοιχ. γ', 28 παρ. 1 και 30 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5 παράγραφος 1 του ν. 2860/2000 και 2 της υ.α. 18527/ΓΔΑΠΠΠΔΕ 156/7.6.2001, συνάγεται ότι η οικεία απόφαση Γενικού Γραμματέα για την ένταξη πράξης σε μέτρο επιχειρησιακού προγράμματος αναφέρει, μεταξύ άλλων, την καταληκτική ημερομηνία για την αποπεράτωση των εργασιών και για την πραγματοποίηση των πληρωμών που αφορούν το έργο, ορίζει δε την ημερομηνία λήξης της επιλεξιμότητας των

δαπανών του επίμαχου έργου, η οποία αφορά τις πραγματοποιηθείσες πληρωμές από τον αρμόδιο για την εκτέλεση του έργου τελικό δικαιούχο. Επομένως, εφόσον παρέλθει η καταληκτική ημερομηνία την οποία έχει ορίσει η ως άνω απόφαση για την αποπεράτωση των εργασιών και για την πραγματοποίηση των πληρωμών για τις συνδεδεμένες με το έργο επιλέξιμες δαπάνες, θεωρείται ότι έχει επέλθει η τελική ολοκλήρωση του έργου, κατά την έννοια του άρθρου 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού 2988/1995 (πρβλ. απόφ. ΔΕΕ της 15^{ης} Ιουνίου 2017, *Leituvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra*, C-436/15, σκ. 63 έως 67, διατάξεις ΔΕΕ της 16^{ης} Νοεμβρίου 2017, C-491/16, σκ. 36 και C-243/17, σκ. 34-36). Αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή, για την υπαγωγή του επιχειρησιακού προγράμματος στην έννοια του «πολυετούς προγράμματος» της παρ. 1 του άρθρου 3 του Κανονισμού 2988/1995 - δοθέντος ότι τα επιχειρησιακά προγράμματα είναι εξ ορισμού και εκ της φύσης τους πολυετή (βλ. ανωτέρω σκ. 4.Α σχετικά με τον ορισμό του επιχειρησιακού προγράμματος του άρθρου 9 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου 1999, που αφορά στην προγραμματική περίοδο 2000-2006) - έρχεται σε αντίθεση με την προαναφερθείσα αρχή της ασφάλειας δικαίου, καθιστώντας αβέβαιο ως προς τον τελικό δικαιούχο τον χρόνο ολοκλήρωσης του προγράμματος για το οποίο έλαβε τη χρηματοδότηση και τη ρύθμιση κενή περιεχομένου. Συνακόλουθα, ως πολυετές πρόγραμμα, κατά την έννοια της ανωτέρω διάταξης, νοείται πράξη, η υλοποίηση της οποίας εκτείνεται σε περισσότερα έτη και οι τυχόν διαπιστωθείσες παρατυπίες συνδέονται με την ευθύνη του τελικού δικαιούχου προς υλοποίηση της πράξης για την οποία

χρηματοδοτήθηκε και όχι επιχειρησιακό πρόγραμμα, στο πλαίσιο του οποίου εντάσσονται πλείονες πράξεις, με περισσότερους τελικούς δικαιούχους.

Α. Από τις ίδιες ως άνω διατάξεις συνάγεται περαιτέρω ότι στο πλαίσιο της παραγράφου 3 του άρθρου 3 του ως άνω Κανονισμού (2988/1995), τα κράτη μέλη διατηρούν ευρεία ευχέρεια ως προς τον καθορισμό μεγαλύτερων προθεσμιών παραγραφής, λαμβάνοντας, πάντως, υπόψη τους ότι η εφαρμογή μεγαλύτερης προθεσμίας παραγραφής δεν πρέπει να προβαίνει προδήλως πέραν του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη του σκοπού περί προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και ότι, πάντως, ο νομοθέτης έκρινε ότι η διάρκεια παραγραφής των τεσσάρων ετών, ακόμη και των τριών, είναι επαρκής ώστε να παρέχει στις εθνικές αρχές τη δυνατότητα να κολάζουν παρατυπία η οποία θίγει τα ως άνω οικονομικά συμφέροντα (βλ. αποφ. ΔΕΕ της 2^{ας} Μαρτίου 2017, C-584/15, Glencore Céréales κατά Γαλλίας, σκ. 63, 64, 72-74, της 22^{ας} Δεκεμβρίου 2010, C-131/10 Corman, σκ. 54 και αποφ. 5^{ης} Μαΐου 2011, C-201/10 και 202/10, Ze Fu Fleischhandel και Vion Trading, σκ. 26). Ειδικότερα, με την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 103 του ν. 2362/1995 θεσπίζεται πενταετής παραγραφή για την αναζήτηση αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών κοινοτικών ενισχύσεων, αρχομένη από τη διαπίστωση της συγκεκριμένης παρανομίας. Η ως άνω προθεσμία διακόπτεται από κάθε πράξη που φέρεται σε γνώση του ενδιαφερόμενου, προέρχεται από την αρμόδια αρχή και αποσκοπεί στη διερεύνηση της παρατυπίας. Τέτοια πράξη συνιστά και η διαβίβαση στο δικαιούχο έκθεσης από τις εθνικές αρχές, με την οποία διαπιστώνεται παρατυπία και επιβάλλονται κυρώσεις (βλ. αποφ. ΔΕΕ της 28^{ης} Οκτωβρίου 2010, C-367/09, SGS Belgium κπλ και της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2011,

C-465/10, *Ministre de l' Interieur, de l' Outre-mer*, κλπ). Επομένως η σύνταξη και διαβίβαση στον δικαιούχο του προγράμματος της σχετικής έκθεσης ελέγχου από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 1 παρ. 2 της προμνησθείσης κ.υ.α. 907/052/2003, συνιστά πράξη, που διακόπτει την παραγραφή, κατά την έννοια της ως άνω διάταξης, αφού με την έκθεση αυτή, στην οποία ενσωματώνονται τα πορίσματα του διενεργηθέντος ελέγχου, προσδιορίζονται με επαρκή σαφήνεια και βεβαιότητα τα δεδομένα, βάσει των οποίων στοιχειοθετείται, κατά τα αρμόδια διοικητικά όργανα, η παράβαση των διατάξεων του εθνικού και του κοινοτικού δικαίου και, κατ' ακολουθίαν, η αχρεώστητη καταβολή και ο φορέας που εισέπραξε αχρεωστήτως το ποσό της κοινοτικής χρηματοδότησης (αποφ. ΔΕΕ της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2011, *Ministre de l'Interieur, de l'Outre-mer*, κατά *Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre*, C-465/10, σκ. 60). Η ως άνω δε έκθεση ελέγχου διαβιβάζεται, ακολούθως, στην αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου, προκειμένου να εκδοθεί από τον Υπουργό η καταλογιστική πράξη, με την οποία διατάσσεται η επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού. Από την επομένη, λοιπόν, της επίδοσης της έκθεσης ελέγχου στον φορέα, που έλαβε τη χρηματοδότηση, ξεκινά νέα πενταετής προθεσμία παραγραφής, εντός της οποίας θα πρέπει να εκδοθεί η καταλογιστική πράξη.

9. Στην υπό κρίση υπόθεση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, το δικάσαν Ι Τμήμα δέχθηκε, κατά την ανέλεγκτη αναιρετικά περί τα πράγματα κρίση του, τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Με την .../5.3.2003 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... εντάχθηκε η Πράξη «...» στο Μέτρο 2.3. «...» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος ..., που

συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και ο επιλέξιμος προϋπολογισμός αυτής ανήλθε στο ποσό των 1.361.492 ευρώ. Σύμφωνα με την ως άνω απόφαση, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της Πράξης ήταν από 4.11.2001 έως 31.12.2004 και το φυσικό αντικείμενο αυτής περιλάμβανε δύο έργα: 1^ο Υποέργο: «...», 2^ο Υποέργο: «...». Για την εκτέλεση του 1^{ου} Υποέργου διεξήχθη διαγωνισμός και ανάδοχος αναδείχτηκε ο ... ..

Σχετικά υπογράφηκε η από 4.11.2001 σύμβαση, που όρισε ως ημερομηνία περάτωσης των εργασιών την 3.7.2003, ημερομηνία που παρατάθηκε έως την 3^η.7.2004. Στη συνέχεια, και ενώ η εκτέλεση του ως άνω έργου ήταν υπό εξέλιξη, η Διαχειριστική Αρχή του Π.Ε.Π. ... προέβη στη διενέργεια ελέγχου της ως άνω Πράξης, μετά την ολοκλήρωση του οποίου συντάχθηκε η από 5.8.2004 έκθεση ελέγχου, με την οποία προτάθηκε η ανάκτηση ποσού 46.944,82 ευρώ, που αφορούσε σε καταβολή από το ΠΔΕ της πληρωμής της 1^{ης} Πιστοποίησης, για το λόγο ότι αυτή περιελάμβανε εργασίες που δεν αποτελούσαν τμήμα του Φυσικού αντικειμένου του 1^{ου} Υποέργου της ενταγμένης Πράξης. Η ως άνω έκθεση εγκρίθηκε με την .../14.2.2005 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ... και επιδόθηκε στην αναιρεσίβλητη στις 3.3.2005. Επί της ως άνω έκθεσης ελέγχου, η αναιρεσίβλητη δεν πρόβαλε αντιρρήσεις. Συνακόλουθα εκδόθηκε η προσβληθείσα .../13.12.2011 απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, η οποία επιδόθηκε στην ως άνω στις 6.3.2012.

10. Ενόψει των ανωτέρω, το Τμήμα έκρινε με την αναιρεσιβαλλομένη απόφασή του ότι η απαίτηση του Δημοσίου για την ανάκτηση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού των 46.944,82 ευρώ, έχει υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 103 του ν. 2362/1995, κατά τον βασίμως

προβληθέντα από την τότε εκκαλούσα λόγο. Συγκεκριμένα, δοθέντος ότι η επίδοση της σχετικής έκθεσης ελέγχου του άρθρου 1 παρ. 2 της κ.υ.α. .../2003, στην οποία ενσωματώθηκαν τα πορίσματα του διενεργηθέντος ελέγχου, προσδιορίστηκαν με επαρκή σαφήνεια και βεβαιότητα τα δεδομένα, βάσει των οποίων στοιχειοθετήθηκε η παράβαση του κοινοτικού δικαίου και προσδιορίστηκε το αχρεωστήτως εισπραχθέν ποσό, έγινε στις 3.3.2005, από την επόμενη ημέρα ξεκίνησε η νέα πενταετής προθεσμία παραγραφής της ως άνω απαίτησης του Δημοσίου, η οποία, όμως, είχε ήδη συμπληρωθεί κατά τον χρόνο έκδοσης της προσβληθείσας δημοσιονομικής διόρθωσης στις 13.12.2011. Συναφώς, το Τμήμα απέρριψε ως αβάσιμο τον ισχυρισμό του Ελληνικού Δημοσίου, που υποστήριζε ότι ενόψει της διάταξης του άρθρου 3 του Καν. 2988/1995, όπου αναφέρεται ότι «Για τα πολυετή προγράμματα η προθεσμία παραγραφής συνεχίζεται σε κάθε περίπτωση ως την τελική ολοκλήρωση του προγράμματος», η σχετική απαίτησή του δεν είχε υποπέσει σε παραγραφή, καθόσον το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) ... είναι πολυετές πρόγραμμα και δεν είχαν ακόμη ολοκληρωθεί οι σχετικές διαδικασίες κλεισίματος αυτού. Τούτο διότι, όπως έγινε δεκτό με την αναιρεσιβαλλόμενη, από το προοίμιο του ως άνω Κανονισμού και τις λοιπές διατάξεις αυτού δεν προσδιορίζεται η έννοια του «πολυετούς προγράμματος». Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη ότι με τον Κανονισμό αυτό επιχειρείται η προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, που επιτυγχάνεται με την άμεση ανάκτηση των αδικαιολογήτως καταβληθέντων ποσών και ότι αυτός αφορά στις κυρώσεις, που επιβάλλονται άμεσα στους τελικούς δικαιούχους, λόγω παραβίασης των υποχρεώσεων, που ανέλαβαν αυτοί κατά τη χρηματοδότησή

τους για την υλοποίηση του ενταγμένου σε συγκεκριμένη Πράξη έργου, η έννοια του πολυετούς προγράμματος δεν μπορεί να αναφέρεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ..., αλλά στο πρόγραμμα - πράξη στο οποίο έχει ενταχθεί, για το οποίο έχει χρηματοδοτηθεί και το οποίο εκτελεί ο τελικός δικαιούχος. Κατά την κρίση δε του Τμήματος, η ως άνω ερμηνεία είναι συνεπής τόσο με το άρθρο 4 παρ. 3 της Ε.Ε. και την υποχρέωση των κρατών μελών να επιδεικνύουν εν γένει επιμέλεια, υποχρέωση η οποία συνεπάγεται ότι πρέπει να λαμβάνουν αμελλητί μέτρα προς αποκατάσταση των παρατυπιών, όσο και με τη γενική υποχρέωση της διοίκησης να επιδεικνύει επιμέλεια κατά τον έλεγχο της νομότυπης καταβολής των πληρωμών, που διενεργεί η ίδια και βαρύνουν τον προϋπολογισμό της Ένωσης, ενώ τυχόν παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας να χορηγούν στην οικεία διοίκηση πολύ μακρότερο χρονικό διάστημα για την ανάληψη δράσης από αυτό των τεσσάρων ετών που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1 του ως άνω Κανονισμού, θα μπορούσε να ενθαρρύνει ενδεχόμενη απραξία των εθνικών αρχών ως προς τη δίωξη των παρατυπιών, αφήνοντας παράλληλα αυτούς που έλαβαν τις χρηματοδοτήσεις έκθετους, αφενός σε μακρά περίοδο ανασφάλειας δικαίου, αφετέρου στον κίνδυνο να μην είναι πλέον σε θέση να αποδείξουν τον νομότυπο χαρακτήρα των επίδικων συναλλαγών μετά την παρέλευση μακράς χρονικής περιόδου (απόφ. ΔΕΕ C-201/10 και 202/10 Ze Fu Fleischhandel και Vion Trading, σκέψεις 44 και 45). Με τις παραδοχές αυτές, το Τμήμα έκανε δεκτή την έφεση της ήδη αναιρεσίβλητης και ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης.

11. Αυτά δεχθέν το Τμήμα, ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τον Κανονισμό 2988/1995, όσον αφορά στην έννοια «τελική ολοκλήρωση του πολυετούς προγράμματος», ζήτημα επί του οποίου περιορίζεται ο οικείος αναιρετικός λόγος του Ελληνικού Δημοσίου. Συνακόλουθα, ορθώς, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις υπό στοιχ. 2 έως 8 σκέψεις, έγινε με την ως άνω απόφαση δεκτό ότι η απαίτηση του Ελληνικού Δημοσίου για ανάκτηση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού των 46.944,82 ευρώ, είχε ήδη, κατά τον χρόνο έκδοσης της .../13.12.2011 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης, υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 103 του ν. 2362/1995. Αβασίμως δε το αναιρεσείον προβάλλει ότι η προθεσμία αυτή παρατείνεται έως την τελική ολοκλήρωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος «...», το οποίο δεν είχε κατά τον κρίσιμο χρόνο ολοκληρωθεί, καθώς κρίσιμη, εν προκειμένω, είναι η τελική ολοκλήρωση της Πράξης «...», που επήλθε, κατά τα ανελέγκτως δεκτά γεγόμενα στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, σύμφωνα με την οικεία .../5.3.2003 απόφαση ένταξης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας ..., στις 31.12.2004.

12. Συνακόλουθα, η κρινόμενη αίτηση αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί. Τέλος, εκτιμωμένων των περιστάσεων, το Δικαστήριο κρίνει ότι το αναιρεσείον πρέπει να απαλλαγεί από τα δικαστικά έξοδα (βλ. άρθρο 275 παρ. 1 εδ. α' και τελευταίο του ΚΔΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 123 του π.δ. 1225/1981, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσης. Και

Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο από τα δικαστικά έξοδα.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 26 Σεπτεμβρίου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 24 Ιουνίου 2019.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ